

ALICE NAHON

I

Toen ik haar gedichten las, dacht ik aan de etsjes en etsen van Nieuwenkamp, die in het Prentenkabinet van het Rijksmuseum tentoongesteld waren.

Het is verwonderlijk, wat deze kunstenaar met een paar lijnen doen kan. Met enkele streepjes en krasruitjes maakt hij een wereldje; op een stuk of wat vierkante centimeters pent hij vergezichten: landschapjes met een wolkenhemel er boven; stukken stad, zuiver in de perspectief en de belichting. Nieuwenkamp geeft stemming met een paar pennetrekjes.

En toen ik haar gedichten las, dacht ik aan Van Daalhoff, den knappen schilder, over wien Hallema zoo'n interessante studie schreef in Elseviers Maandschrift.

Van Daalhoff geeft stil werk. Tafereeltjes, waar avondlicht op speelt; schemerige buurtjes; groezelige huisjes: er bij een pomp, alles belicht door zwakstralende lantaarn.

Dat zien — zoo'n leeg avondstraatje, een grachtje met een steenen brug en dan — zegt Hallema — lezen in Gorters Mei:

„In huis was 't donker, maar de stille straat
Vergaarde schemer; aan de lucht blonk laat
Nog licht, er viel een gouden blanke schijn
Over de gevels in mijn raamkozijn.”

En dan van dien jongen, die

„dwaald' over de bruggen, op den wal
van 't water langzaam gaande, overal
Als 'n jonge vogel fluitend, onbewust
Van eigen blijheid om de avondrust.”
Geen wonder, dat „een hand, die 't venster sloot,
Talmde een pooze, wijl de jongen floot.”

Van Daalhoff en Gorter.

De een brengt ons bij den ander.

Alice Nahon.

Ik moet denken aan Nieuwenkamp. Zij streept haar zinnnetjes als deze etser zijn lijntjes op het kleine vlak.

Ik moet denken aan Van Daalhoff. Ze schildert de avondwereld en haar droomen in die wereld: haar mooie

en haar sombere en stil brandt in dat wereldje het kaarsje van haar hoop. Haar poëzie is als een duister plekje in een hoekje van een plantsoen; in 'tmidden een mooi bloempje: witte krans met gouden hart.

Teer is alles bij Alice Nahon, haar poëzie is als haar leven: teer....

Maar ik moet nog om een andere reden aan Van Daalhoff denken.

Hallema zegt, dat deze schilder de dingen ziet, als dragers van herinneringen aan menschelijk leven.

Denk het u even in.

Zoo'n hoekje met huisjes — zoo'n hofje met bloemrandjes om grasperken — zoo'n kerkje in de sneeuw: de ruiten licht, de toren donker — zoo'n interieurtje van eenvoudige woning: een tafel en een stoel; een zingende waterketel en een tikkende klok — alles dragers van herinneringen aan menschelijk leven.

Alles heeft er een plaats in brokken geschiedenis: van oude menschen, die het leven kennen met zijn lief en zijn leed — van kinderen, die spelen met poppen en knikkers — van koozende paartjes, die met rein-lachende oogen verblijven — van menschen in de volle kracht, die denken en zorgen en werken....

Van Daalhoff ziet alle ding als drager van herinnering aan het leven.

Maar hoor nu Alice:

Ze zingt van rozen, die troosten moeten een lijdende ziel — van de zon, die heur haren verguldt — van de paarse hei, die haar zoo gaarne ziet in wit of rose — van kindjes, die alles goed maken met hun vriendelijke lachjes — van menschenoogen, die zouden kunnen weenen, maar die lachen, om de anderen geen zeer te doen — van den avond, die het daggebeuren langs haar heen trekken doet — van mysterieuze zonnebloemen — van 't verre dorpke in de hei — van kleuters op klompen en van zusters op sloffen — van de kleine wereld in het slaapvertrek en van de groote wereld van Vlaanderen met vragen en wenschen en eischen — van eene wiegekindeke, dat pas schreien kan en van Gezelle, den meester der Vlaamsche tale en alles draagt ook voor haar herinnering aan het leven.

In de verzen ligt de schoonheid, die ze zag in het leven. Ligt de vreugd en de smart van haar eigen ziel, van haar jonge ziel, haar meisjesziel.

Haar zuchtende ziel, die bidt om geluk, om liefde, om blijheid. Ze voelt zich zoo jong en ze ziet met kunstenaarsoog in de wereld om haar en in de wereld in haar. En dan zingt ze van die werelden en ze vraagt liefde.

Toch anders vraagt ze die dan Hélène Swarth, die de liefde ziet als onbereikbaar ideaal. Voor Alice is ze niet onbereikbaar. Ze vindt haar zelve onbereikbaar voor de liefde, die haar zoekt. Ze opent haar hart in haar verzen. Ze zoekt menschen, die naar haar willen luisteren. Ze wil met ze wandelen door het leven.

Ik zie haar bij die rozen, die haar zijn als een lachje door haar leed. Ze kreeg ze van een kind van 't vrije leven en ze wil hem vergeten. Want zij hoort niet meer in 't vrije leven. Ze schreit bij haar rozen. En de angst van haar leven doet weer hijgen de borst.

Er zijn tijden geweest, waarin dit meisje het ergste vreesde. Haar ziel vol idealen en in haar een stem, die fluisterde van illusies.

Haar bloeide het leven open als de bloem, die ze bezong. En ze heeft gehuppeld als de vogeltjes, wier liedjes ze heeft genoten. Zij, zelf een blomme, bloeiend in 't zonnelicht, op het veld verheven — sierlijk pronkend, maar krachteloos en teer.

Een liefde- en schoonheidzoekende ziel in een broos lichaam.

A. L. V. H.

De portretteliché werd welwillend afgestaan door de Uitgevers van haar dichtbundels „Vondelingskens,” en „Op zachte voorzoekens.”

vergaderd en daarna zochten ook zij hun coupé op om te doen, wat iedereen probeerde te doen . . .

Als Straatsburg is gepasseerd, gaat het snel naar Bazel. Al heeft de trein onderweg eenige vertraging gehad, we hebben het traject Rozendaal—Bazel gelukkig zonder veel stoornis afgelegd.

Ieder is blij, dat hij of zij nu eens eindelijk uit den wagen komt en zich in de goede waschgelegenheid op 't keurige station kan verfrisschen. Het stevig ontbijt, dat reeds klaar staat, geeft nieuwe krachten voor den komenden dag.

Want we hebben nu Zwitserlands bodem betreden en vandaag gaat het dwars door het Alpenland naar Lugano.

II

Er is nog een derde, aan wien ik denken moet, als ik Alice Nahon lees.
Aan den dichter Rispens:

Een simpel ding kan mijne ziel verblijden
Ik jaag niet naar 't bezitten, dat verzaadt.
Mij is genoeg, wat geen mij kan benijden:
Wat zon of schemer in de stille straat.

Hoor nu Alice:

Ik voel mijn ziel verwant met kleine, simpele dingen,
Die op ons wegen staan als bloemen van het veld . . .
Verdoken in het gras, door weinigen geteld,
Al dragen z' in hun kelk de zoetste zegeningen.
'k Vind schoonheid overal . . .

Want al wat schoonheid is, met simpelheid begint,
En 'knoeme Liefde 't zaad van alle schoonheidsbloemen.

Hier is de echte dichteres.

Wat De Génestet zoo losjes leuk-weg rijmt:

Poëzie is overal,
Overal, m'n vrinden!
't Is de vraag maar, wie haar al,
Wie haar niet kan vinden,

is eigenlijk hetzelfde, wat Rispens en Alice Nahon in kunsttaal zeggen.

Ze zien met onze meester-schilders de poëzie overal — in de stad en op het dorp — in het bosch en op de hei — in het duin en op het strand — thuis en buiten.

Soms ontroert die poëzie. Als de dichteres zegt tot haar vriendin, die evenals zij haar gezondheid missen moet:

Kan ons lied geen hooglied wezen,
Laat ons na den Oogst van 't graan
Lijk de poovre vrouwen lezen
De aren, die verloren gaan . . .

Laat ons tot geschenk vereenen
Wat van u en wat van mij;
Laat ons 't brengen aan diegenen,
Die nog armer zijn dan wij.

Ze weet wat lijden is, daarom kan ze mee lijden.

Ze klaagt niet, deze heldin — schreef Cannegieter in een Decemhernummer van Het Nieuws van den Dag — ze klaagt niet; ze lacht liever, „om de anderen geen zeer te doen.” Dit is haar „liedekens zingen bij een treurend hart.”

Zoo verbergt ze haar leed om anderen niet te bedroeven. En Emanuel de Bom herinnerde in het Letterkunde-nummer der Nieuwe Rotterdamse Courant van 25 November '23 aan Jacques Perk.

Mij is gemeenzaam, wie even eenzaam
Het leven verlangende slijt,
En die in tranen zijn vreugde zag tanen,
Doch liefelijk lacht, als hij lijdt.

Maar toch merken we bij de dichteres het lijden, „haar honger naar het leven.”

„Hier is de eeuwige tragedie van het menschekind, verlangend met de zeldzame vreugde en de vele ontgoucheling.”

Hier is weemoed, geen sentimentaliteit. Men proeft dadelijk het doorleefd menschelike:

In de hagen daar begon
Zachtjes iets te spreken . . .
Wat niet anders wezen kon
Dan een windgebèken.

Over 't oude hofken viel
Wat geen zang kan zeggen . . .
Wat een avond in uw ziel
Zelf moet nederleggen.

Om een wiegke vlocht een vrouw
Zaal'ge douw-didouwkens . . .
Aan der heemlen verre gouw
Blonden wat kersouwkwens.

Nergens is een cliché, een modewoord. Nergens een coquetteeren met de smart.

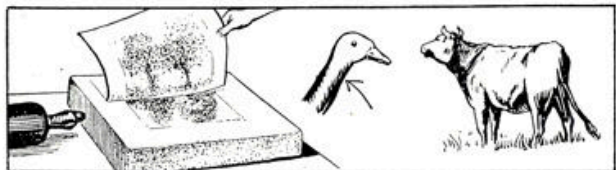
Een eenvoudige klacht op een mistigen dag uit ze dús: hoe echt, hoe gewoon:

'k Ben bang, dat eens ik zelve word.
Gelijk deez' overtrokken dag:
Een kind, dat nimmer tegenmort,
Maar nooit meer zingen mag.

A. L. v. H.

7910

7911

7912

BIJBELSCHE NAMEN (Prijsvraag I)

In vier achtereenvolgende nummers geven wij telkens drie teekeningen als bovenstaande. Voor verdere gegevens zie men in No. I.

ALICE NAHON

III

Alice Nahon verdient — schreef De Bom — „dat men haar in Noord en Zuid kenne en eere. Haar instrument is Hollandsch door haar vader; gemoedelijk Vlaamsch door haar moeder. Het is geheel van haar; niemand leerde er op spelen. Het is een klein wonder opeens zulke zuivere klanken te hooren opgaan — in een tijd als deze.”

Haar zangen zijn zangen der liefde en we lezen ze met blijheid in het hart; het zijn geschenken, die we waardeeren, al mogen we ze niet overschatten. De positief-Christelijke toon klinkt ons nog wat zwak, en alleen de dichter(es), die de liefde tot den naaste ziet, opbloeiend uit de liefde Gods tot de wereld, heeft haar karakter verstaan en kan haar wezen bezingen.

De bundels *Vondelingskens* en *Op zachte vooizekens* gunnen ons een blik in het innerlijk leven van de dichteres.

Daarom past schuchterheid bij de beoordeeling. Het is alles zuivere lyriek; de deur der ziel staat open. Hier is geen mode, geen reclame. Hier is oprechtheid, waarheid. Ze weet, dat ze een geboren dichteres is; ze kent zich zelve en haar talent. Ze is zoo bescheiden in haar poëzie. Het leven heeft haar den ernst des levens geleerd. Haar twee kostschooljaren gleden voorbij en toen werd een levensdoel gekozen in de verpleging. In dezen dienst werd ze ziek en ze vreesde het ergste. Toen is er geworsteld door liefde en wetenschap, om dit leven te redden. In het buitenland werd genezing gezocht: nu hier, dan daar, en langzaam rees weer de hoop, dat de krankheid wijken zou. Nu is ze weer thuis. En we zien verlangend uit naar een derden bundel poëzie.

Alice Nahon dichtte al vroeg; op haar zeventiende jaar was ze reeds bekend om haar mooie natuurpoëzie. Door haar eerste gedichten veroverde ze al dadelijk de harten. De fijne beeldspraak, de dichterlijke gedachte boeide.

Aan een kindeken roept ze haar „welkom in het huizeken, waar leed in liefde smelt;” waar de eerste lachjes het verdriet zullen verdrijven.

Ik had zoo geern uw wiegeken
Met blommekens getooid.
Zoo geren om uw hoofden
Wat verzekens gestrooid.
Maar somber zijn m'n bloemen, kind,
En triestig zingt m'n lied....
Gij, in uw sneeuwen beddeken,
Ge kent nog geen verdriet....

Wat zou daar om uw koppen,
Wat kan daar anders zijn

Dan woordjes van uw moederken
En strikskens van satijn?....

Ontluiken zal uw herteken
En lieven.... zooals ik;
En lieven in een lachje, kind,
En lieven in een snik....
O! mocht alleen uw zielestroom
Dat hartje bloeiend zijn....
En mocht uw zon, o kindeken,
Niet sterven.... als de mijn....

Hier is de weemoed van een lijdende ziel, die ons aandoet als in het eind van een mooien zomerdag bij het geuren der avondbloemen, het lichte raam van een ziekenkamer.

Heel anders is de toon in *De kindren van „De Soetewey.”* Je ziet ze „trekken ter schole,” met hun „blauw-baaien rokkskens,” in hun „blinkende blokskens,” je ziet ze loopen met knikkende kopjes door regen of sneeuw, en je hoort het klikker-klakkeren der klompjes op de straatkeien.

En 's zomers — let eens op de teekening — 's zomers: „de jongens voorop, knabbelend aan raap of aan pee” en dan de meisjes, luid leerend de lessen voor den volgende schooldag, tot ze komen bij 't oude kapelleken, waar ze klompjes en sokjes uitdoen en dan op de bloote voetjes plifpleffen....

Maar zien ze in het deurgat hun moederke staan,
Gauw schieten ze sokjes en blokjes weer aan.
Klikkerdeklakker...., zoo kloefren de rijen
Op blokskens voorbij langs de grauwe kasseien.

Alice Nahon heeft misschien nauwelijks de techniek der dichtkunst gekend; de vorm is vanzelf zuiver, omdat de verzen vloeien uit haar pen, en voor geen criticus zal ze er verandering in willen aanbrengen.

Het zijn maar „vondelingskens” — maar gevonden door een kunstenaar: gevonden buiten: op de hei en in het bosch; gevonden binnen: in eigen kamer; gevonden bij de menschen: in de kijkers van een kind.

O, die „perelkens van de hei,” die „trosjes” van rozig satijn,” met haar troost voor een verdrietig menschenhart, die bloemekens: „licht trillend bij zoentjes van vlinder of bij.” Dat kamerke met het „poovere stoveken,” waarboven Gezelle's portret,

Waarvoor ik in stille devotie
Wat blommen van 't veld heb gezet,

dat kamerke, waar ze hooren kan het gefrazel van den wind, waar ze heeft uitgeschreid haar leed en haar hart heeft verheven tot Hem, „Die alle leed verstaat.” Dat kamerke, dat ze groet bij avond en waarin ze alles groet, dat in haar leven een plaats kreeg....

Die blommekens, stille madelievekens in 't simpele gers of brandende gladiolen in de deemstering — distels met sterke stengels, die dragen dat lachende paars, beeld van de taal van Vlaanderen zelf, dat z'n droomen tot daden maakt....

En hoor dat meisje lachend zingen achter haar piependen kruiwagen en zie haar wuiven dien gezonden maaier toe, die haar groet. En achter het klooster, waar de herfstzon verguldt de loovers — die jonge non, biddend —

Langs de wegskens wat geprevel
Van wat blaren bruin....

Als 'n doode illuzie, die ze
Lang vergeten had....
Viel er op heur jonge handen,
Een verschrompeld blad....

En eindelijk — als een schilderwerk in effen donker met wat gelen schijn, die glijdt over de nonnen, die „komen van den donkren trap met zwart habijt en witte kap” en slefferen door de kloostergangen naar de kerk, die ze wacht. Flauw luidt de bel en flauw flikkert de kaars; de zware deur der kerk kreunt zeurend haar gepiep: „'t is de ure der getijen.”

Alice voelt zooveel voor den avond. Dan ligt het levensboek voor haar open en ze leest het blad van den dag. En dan kan ze vergeven, die ze 's morgens heeft gehaat, en beminnen zelfs, „die 't schoonste van haar droom ontwijdde.”

En ze vraagt, of ze in de uren, die voorbij gingen, geen enkel hart pijn deed.

Of ik geen oogen heb doen schreien,
Geen weemoed op een wezen lei,
Of ik aan liefdelooze menschen
Een wordeke van liefde zei.
En vind ik in het huis mijns harten,
Dat ik één droefenis genas,
Dat ik mijn handen heb gewonden
Rondom een hoofd, dat eenzaam was,
Dan voel ik op mijn jonge lippen
Die goedheid lijk een avondzoen....

En bij deze *Avondliedekens* vooral denk ik aan Guido Gezelle. En ik begrijp iets van den „stillen troost,” die de dichteres geniet bij „dat oud-verkleurd portret.” Als ze het beeld van den meester ziet: schoon van eenvoud, geteekend door het lijden; de ziel gericht als een bloem naar de zon; de ziel gericht — naar God en Vlaanderen.

A. L. v. H.

ALICE NAHON

(SLOT)

Daar weet geen één den stillen troost
 Die door m'n kale kamer bloost.
 'tEn is geen zonlicht van den Oost,
 'tEn is geen lief, dat kust en koost...
 Het is een oude beeltenis
 Van hem, die schoon van eenvoud is
 En prachtig droeg zijn droefenis...
 Gezelle..., m'n goede Gezelle!

Dáár, op uw voorhoofd staat geprint
 Het lijden van een menschenkind,
 En wen m'n blik uw blikken vindt,
 Is 't of ge een verzeke begint...
 Een verzeke, dat veel vergoedt,
 Een dickeke, dat droomen doet...
 Een liedekje voor Vlaand'ren zoet,
 Gezelle..., m'n Vlaamsche Gezelle.

Vanwaar deze vereering van de dichteres voor Gezelle?
 Men zou kunnen zeggen, dat een natuurminnend meisje
 als Alice Nahon wel eeren moet den grootmeester van
 Vlaanderen dichterenbent. Den dichter, die als zij de
 natuur beminde en van haar zong. Van boomen en
 bloemen, van gras en riet, van vogels van diverse pluimage
 en stem. Die als zij luisterde met de ziel en dan ook
 hooren kon „de taal van al, dat leeft.” Hooren kon „het
 kouten van de blaren der boomen en van de baren der
 stroomen.” Die zag als zij in wind en wolken schepselen
 Gods, die „talen en vertolken 't diep gedoken woord zoo
 zoet, als de ziele luistert.”
 Het kan niet anders: zij moet wel Gezelle vereeren,
 waar zij hem zoo goed verstaat. En dan Gezelle, als
 strijder voor Vlaanderen en voor zijn recht.

Gij zegt, dat 't Vlaamsch te niet zal gaan:
 'ten zal! *)
 dat 't Waalsch gezwets zal boven staan:
 'ten zal!
 Dat hopen, dat begeeren wij:
 dat zeggen en dat zweren wij:
 zoo lange als wij ons weren, wij:
 'ten zal, 'ten zal,
 'ten zal!

Zulk een strijd-liedekje zingt zij met Gezelle mee.
 Toch is er nog een andere reden, een intiemere, als
 ik haar zoo noemen mag, waarom Alice een „leerlinge”
 is van Guido Gezelle. Deze meester — hij laat haar
 lezen in zijn rijke hart — hij laat haar drinken aan de
 frissche bron der schoonheid. Hij roept haar uit de
 schaduwen in het licht. Hij leeft nog voor haar.
 „Ware dichters sterven niet.”
 Gezelle — hij zou iemand hebben leeren dichten, als
 dat mogelijk was.
 Hij leerde Alice haar hart uitzingen, het woord, het
 beeld, de gedachte — ze gaf het zooals hij het eens gaf.
 Wie Gezelle kent, drinkt met het hart z'n poëzie,
 wentelt zich in de weelde van zijn taal, in den stroom
 der schoonheid.
 Gezelle, mijn meester, Gezelle!

O, geef me van uw eël gezicht
 De ziel, die in uw oogen ligt,
 Die ziel, die lijk een blom naar 't licht,
 Naar God en Vlaand'ren stond gericht.

*) 't zal niet!

Toen Gezelle nog onderwijs gaf als leeraar aan het Seminarie, dweepten de jonge menschen met hem.

Ze voelden het, dat hij hen begreep. Dat hij wist van hun strijd.

Dat hij voor hen leefde. Dat hij hun leven wilde verlichten. „Nu, na veertig jaren — schreef Gustaf Verriest bij Gezelle's overlijden — nu heugt mij of het gisteren waar, hoe onze geest openging bij Gezelle, als hij ons toesprak, als hij ons voorlas, als hij ons hooren deed de schoonheid der taal. Hoe beefde soms z'n stem. Hoe voelde hij, dat in ons krachten begonnen te leven.”

En of ge nu Gustaf Verriest hoort of Hugo Verriest of Van Oye of De Gheldere of welke leerling ook — bij allen beluistert ge hetzelfde: bewondering, liefde.

Gezelle heeft nooit gevraagd om bewondering. Hij gaf. Als hij maar geven mocht. Aan jonge menschen maar geven mocht z'n eigen liefde voor jong-Vlaanderen en z'n taal.

Op het woord van den meester opende zich de wereld van waarheid en schoonheid.

Ach, wat moet het voor hem geweest zijn, toen hem zijn klas ontnomen werd, omdat hij in de vrije uren geen Fransch, maar Vlaamsch wilde spreken met zijn jongens.

Maar als hij weg moet van Rousselaere, schrijven die jongens hem brief na brief. Hij was hun geestelijke vader, die hen geleid had en ze konden hem niet vergeten. Gezelle moest lijden. Hij voelde het lijden zoo diep — het was hem zoo groot, dat lijden. En in dat lijden dankte hij God voor „een dreupelken poëzie.”

De stem van dezen dichter is losgestreeld door het zonnelicht, door het licht der liefde voor het jonge leven.

„Hij is de nachtegaal, die voor zijn kleintjes zingt, om ze 't nachtegalenlied te leeren.”

„Is er — zoo schreef hij in de voorrede van zijn *Vlaamsche Dichtoefeningen* — is er naar oud gebruik een opdracht noodig, ik wende mij tot u, mijn beminde en dierbare leerlingen, voor u naast God zijn ze gemaakt.”

„Mijn dierbare kind,” schreef hij aan Van Oye in 1858, „Mijn dierbare kind, och of de dood mij wezen mag het openslaan van de zalen, waar wij allen stemme zullen voeren in den grooten zang.”

„Wanneer de smart mij overwon
 En ik die smart niet dragen kon,
 Dan heb ik vaak me neergezet
 Dicht bij dat oud-verkleurd portret.”

Hier is een jonge ziel, die zich thuis voelt bij den dichtergeest. Hier koestert zich een kind in vaderlijke armen. Hier schuilt het met haar lijden bij die het lijden begreep.

En nu: een wensch nog, voor haar; voor ons.

Een wensch, dien ik verbind aan de woorden van haar meester.

Dat zijn zielestem:

Heer, mijn hert is boos en schuldig,
 Maar Gij zijt barmhertig en
 duizendmalen meer verduuldig
 als dat ik boosaardig ben,

dat deze stem — het lied van de smart — de zang in mineur, zich oplosse bij haar, bij ons, in den Gezelle-jubel:

Met 't Kruis in top,
 zoo varen wij
 door 't wereldtij
 ten hoogen hemel op.

A. L. v. H.

